

Plemenito delo uboge sužnje.

Bilo je 1640. leta. Na Peruvanskem v južnej Ameriki, vladal je takrat kraljev namestnik grof Cinchon. V tej dobi, to je več kakor pred 200 leti, bila je Peruvanska dežela še španska naselbina, kajti še le 1852. leta se je otrsela tujega jarma. Grof Cinchon kot kraljev namestnik je stoloval v Limi, glavnem mestu Peruvanskem, ki je tri ure oddaljeno od morja. Tu je strahovita morilka mrzlica domá, kar nam kaže na tisoče spomenikov na ondotnem pokopališči.

Tudi 1640. leta je divjala v Limi zgoraj omenjena bolezen z največjo grozovitostjo. Pa kakor je nekaj šel smrtni angel v Egiptu mimo hiš Izraelcev ter ni storil nikomur nič žalega, a pomoril je vse prvorojeno od Faraonovega ljudstva, takó je tudi tukaj mrzlica prizanašala rojakom, a toliko bolj je zato morila tujce, ki so se bili tu sèm naselili. Naseljeni Španci so umirali v tolikem številu, da prihajajoče ladije niti v primeri niso toliko Evropljanov prinesle, kolikor bi jih bilo treba, da bi bili pomrle ljudi nadomestili.

Zna se, da je bilo vsled tega veliko veselje med Indijanci. „Há, nasi trinogi izumirajo! česar ni premoglo naše orožje, to dela za nas podnebje.“ Takó so si na uho šepetali v sužnosti živeči Peruvanci, kadar so čutili, da njih grozovitih gospodarjev ni blizu.

A vse drugače je bilo med naseljenci. Tu med njimi je bila velika žalost in britkost. Niti kraljev namestnik ni bil izvzet te velike britkosti, ki se je širila po vseh hišah neusmiljenih Špancev. Njegova supruga, angel po dobrósti in pohlevnosti, ležala je umirajoča na postelji. Dolgo že je mrzlica glodala na mozgu njenega življenja, a zdaj je stala smrt že na pragu štejoč še nekoliko malo ur, ki jo ločijo od njenega dolgo zaželenega pléna. To je kraljevega namestnika globoko v srce bolelo. Izgubiti dobro in mlado suprugo, ki mu je bila največja sreča na svetu, to je pač velika in britka izguba. S pretirano ostrostjo in grozovitostjo je mnogo grešil kraljev namestnik, ali njegova plemenita supruga je marsikatero po nedolžnem vsekano rano na skrivnem zacelila s svojo krotkostjo in dobrotljivostjo. In zdaj mu je pred dušo stopalo spoznanje, da se njegov dobri angel — njegova plemenita supruga — za vselej loči od njega. To mu je delalo strah in britkost, ki se ne dá popisati, kdor zna, kako nam je pri srci tedaj, kadar se nam je za zmirom ločiti od ónih, ki jih pristréno ljubimo.

V prekrasnej kraljevej palači pa je ugaševalo tudi še drugo mlado človeško življenje. V tihej, samotnej čumnati, ondu v nekem oddaljenem oddelku ponosne kraljeve palače, ležala je od vseh zapuščena in pozabljena mlada sužnja. Obsojena, da živi med sovražniki svojega ljudstva, morala je tudi njih osodo ž njimi deliti; grozovita morilka mrzlica namreč tudi njej ni prizanesla. Uboga sužnja je bila z vso dušo naklonjena svojej dobri gospéj; niti barva, niti rod, niti kaka druga misel ni mogla uničiti te gorke ljubezni, ki se je sama o sebi porodila v njenem srci. In kar se je v življenji takó zvesto skupaj držalo, tega si tudi smrt ne upa pretrgati, zatoorej hoče dve življenji ob enem ugasniti.

V tem se je čez kraljevo palačo, ne brigajoč se za žalost niti jôk, ki biva tu notri v prekrasnih sobah, ulegla črna noč. Sveče v lepó okinčanej sobi bolne grofice prigorele so že malo ne do tal in videti je bilo, da bode trpečima skoraj njíju poslednja ura odbila.

A zunaj okoli palače se je plazil človek, kateremu se je po njegovej vnanjej postavi takó poznalo, da je Indijanec. Tihe in počasne so bile njegove stopinje, a tem ostrejšje je bilo njegovo okó, ki se je srpo oziralo na okrog, je-li ga kdo vidi. Niso ga hudobni namení pripeljali o tako nenavadnej uri na ta kraj, le očetovska ljubezen do svojega otroka ga je gnala v poznej noči v toliko nevarno obližje grofa Cinchona. Umirajoča sužnja je bila njegova hči.

Oče in otrok — kdo je, ki more ločiti tako tesno zvezani srci? Kmalu je bil Indijanec pri postelji umirajoče hčerke. Naglo, vsacega trenutka se boječ, da bi ga kdo ne ugledal in ne napadel, potisne hčerki posušeno, votlo kumaro v roke. V kumari je bila skrita drobno zmleta drevesna skorja, ki jo je oče prinesel iz bližnjega gorovja. „Ná, vzemi ta prah,“ reče jej oče potihoma, zavžij ga in žive! bodeš. A ne povédi nikomur ničesa o tem, kar sem ti dejal, ker naši trinogi morajo umreti.“ Oče je znal, da mu je hčerka oteta. Tiho in naglo, kakor je bil prišel, tako je zopet otišal.

Sužnja zbere vse svoje moči, sklone se v postelji ter misli — na svojo gospó. Zdajci se vzdigne iz postelje ter tava proti sobi bolne grofice. Debelo in neverjetno jo gleda zdravnik ter jej vzame čudni prah iz róke. Ali grof Cinchon pristane na to, da se še to poslednje sredstvo poskusi. Grofica zavžije prah, in — oteta je šmrti. A plemenita sužnja? kako je ž njo? Tudi njej je pomagano, ker prah zadostuje, da se reši dvema življenje.

Zdaj se je jelo preiskovati, od kod ta prah in kmalu je bila znana skrivnost, ki je čuvala Indijance pred grozovito morilko mrzlico. Našli so čudovito drevo z velikim, svetlim listjem in z lepim cvetjem, katerega lubje (skorja) daje óni zdravilni prah, ki je danes znan vsacemu zdravniku. To drevo so imenovali po grofici Cinchoni „Cinchona-drevo.“ Mi to drevo imenujemo kinovec (Fiebertindenbaum, Cinchona) in ga po pravici smemo imenovati blagoslov božji za ves človeški rod; kajti kamor koli seže umetelnost zdravniška, povsod se premaga mrzlica s kinovim lubjem, ki je dandanes najboljši pomoček zoper to bolezen. Prineseno je bilo to lubje prvič v Evropo 17. stoletja in navagovali so ga iz začetka zaradi velike redkosti skoraj z zlatom. Iz kinovega lubja se dobiva tako imenovani kinin, ki je najmočnejše zdravilo zoper mrzlico in se v vsakej lekarni dobiva. Strah, da bi se kdaj pokončali kinovi gozdi v južnej Ameriki, ker se vsacega leta toliko kinovega lubja izvozi, je vsled opazovanja sedanjih popotnikov le prazen strah.

„Trinogi morajo umreti!“ Čudno, ravno óni, ki so stregli po življenju svojih sovražnikov, morali so zoper svojo voljo najti pomoček, da se sovražnikom ohrani življenje. Kako čudna so pač pota božja!

I. Tomšić.